

„Tõde ja õigus“ – film, raamat ja päriselu

On 1. märts ja Tammsaare mälestuspäev. Vargamäele on kogunenud ligi poolsada inimest, sealhulgas naabertalu Pearu algkuju Jakobi lapselaps Liivi koos pojaga. Üles pandud näitus toob omal moel kohale ka need reaalsed inimesed, kelle järgi loodi „Tõe ja õiguse“ tegelaskujud – suurtel kangastel on algkujude pildid ja lood. Kohal on ka filmi „Tõde ja õigus“ režissöör Tanel Toom. Esmakordselt saavad kokku film, raamat ja päriselu ühes ja samas paigas – siin, kust see kõik alguse sai.

Nii nagu sai film „Tõde ja õigus“ alguse ühest mehest, sai ka raamat alguse ühest mehest. Kui raamatu aluseks võttis kirjanik sünnitalus toimunu, siis samast kohast leidis inspiratsiooni ka Toom. Seda mainis režissöör ka mälestuspäeval: „See koht on olnud inspiratsiooniks ka mulle. Olen siin nii palju käinud, jalutanud Kodru rabas mööda mõnusat laudteed edasi-tagasi. Tornis seisnud ja vaadanud seda kohta. Kodru raba on meil ka filmis.“ Kes aga elasid selles kohas, mis inspireeris kirjutama ja looma ja kui palju sellest on „päris“?

Heatahtlikkus – KRÕÖT

Krõõt on tuntud kui headuse kehastus, kes suutis hea sõnaga ära lepitada naabrid ja meelitada sead rukkist välja. Selle leebe naise algkujuks on kirjaniku heledahäälne ema Ann Hansen, kes laulis lastele samasugust salapärase fraasiga laulu „Sink sale proo“, mida laulab ka Krõõt. Annis on aga teada ka kangem pool, riidude korral võis ema nädalate kaupa vaikida. Kuigi Tammsaare pole otseselt öelnud, kuidas ema on teda inspireerinud, siis ema suurt mõju näitab juba asjaolu, et tegemist on ühe tuntud kirjandusliku karakteri algkujuga. Ema jooni leidub ka Andrese teises naises Maris.

Karm töömurdja – ANDRES

Tammsaare isas, Peeter Hansenis, leiame aga samasuguse tugeva ja sihikindla töötegija nagu seda on Andres. Naabertalu perenaine Liivi teab rääkida, et Peeter oli olnud osav mees, kes oskas külvata viljaseemet nii nagu teised ei osanud. Ka Peetri suureks unistuseks võib pidada soost maa juurde saamist. Peale töötegemise leidis isa ka aega perega koos viibimiseks. Peetri moodi tööürajaks võib pidada ka poega Tammsaaret, kes võis endale armu andmata kirjutada 16 tundi järjest nii, et sõrm läks krampi. Enesedistsipliini vajas kirjanik ka raske haiguse perioodil, kus pidi toituma üksluisest söögist, väiksemgi libastumine oleks võinud Tammsaare viia manala teele.

Puhkus ja lõbu – PEARU

Kui analüüsida teist meespeategelast Pearut, siis teda on tihti peetud üheks negatiivseks karakteriks, sest kohati on arusaamatu, et mille pärast ta siis ei võinud seda kraavi Andresega kahasse kaevata ja miks ta pidi nii kiuslik olema. Oli aga selle jonnimise taga õelus või hoopiski keegi, kes loodi Andresele suunajaks ja kes, näitas, et elus on muudki kui vaid töö ning tuleb osata ka puhata ja nalja teha. Vaadates tagasi minevikku leiame mitmeid kohtuprotokolle, mis tõendavad, et Pearu ja Andrese tõsielulised vasted käisid samuti kohtus. Aeg oli siis aga teine ning kohtus käimist võis võtta ka kui ühte vabaajaveetmise võimalust. Kohtusse mindi koos ja ühel vankril, sest tee oli ju üks. Tüli ei olnud kunagi nii suur, et kui naaber pidas pidu, siis sinna poleks mindud. Tammsaare õde Anette teab meenutada naabrimehe head huumorimeelt ning heldekäelisust – kui Jakob võttis mett, oli ta ka naabrilastele jaganud kääru leiba meega.

Ka tänapäeval on olemas Krõõdad, Pearud ja Andresed, nii meis endis kui ka teistes inimestes. Päev pärast mälestuspäeva kohtun igapäevasel jalutuskäigul viibiva naabertalu perenaise Liiviga ning küsin mälestuspäeva muljeid. „Režissöör oli niisugune heatahtlik ja lõbus, mitte tõsine ja karm,“ on lause mis justkui võtab kokku kolm „Tõe ja õiguse“ tegelast – heatahtliku Krõõda, lõbusa Pearu ja tõsise Andrese. Liivi sõnab, et filmi režissöör on ära teinud suure töö ja lisab, et kui tihti jääb mulje, et suuri tegusid

teevad karmid mehed, siis tegelikult saab ka hea tahtega elus läbi lüüa. Liigume veidi edasi ning mõtlen endamisi, et kui Krõõt oleks kauem elanud, siis ilmselt oleks ta Liivi nägu olnud.

Tammsaare muuseum Vargamäel

Pedagoog-programmijuht

Kristi Kirss